

△ V Praze 24. září

Už si ji odbyl, tu svou „mrtvých stráž“, náš primátor pražský, ba odbylo ji sobě už také asi sto ještě jiných, kteří po něm prošli „černými vrátky“, — neboť na stráž musí prý každý z mrtvých, až do vystřídání — také u mrtvých je „všeobecná branná povinnost“, jak Hálek tvrdí. A Praha viděla zase jeden z oněch pohřbů „krásných“, jež jsou naší specialitou a o nichž jsem ominózní náhodou právě před týdnem mluvil. Ty pohřby jsou jeden jako druhý, máme již svoji šablónu na ně, ale pohřeb primátora Vališe měl přece jenom jednu svoji zvláštnost. Z veřejných budov vlály prapory černé, vlály ze všech, vyjma německé kasino a — katolické chrámy pražské. Podivná kopulace, ale zajiště byla tu i tam příčina dobrá. Němcům dal primátor Vališ krásně upravit vúkolí jich druhého zdejšího divadla, musili tedy ukázat, jak dovedou si noblesy vážit. A katolickým těm chrámům je patronem město Praha a protestant Vališ byl reprezentantem patronátu toho — prokázaly tedy asi „patřičnou“ úctu patronu svému. Ty neověšené budovy, tam i zde, mluvily velmi srozumitelnou řečí!

A také si už odbyl svoji „mrtvých stráž“ Rudolf Pokorný, spisovatel, básník. Na hřbitově v bujném a krásném Polabí, kamž z Prahy byl se přesídlil teprve několik neděl předtím. Nejen ale tu stráž si odbyl, nýbrž i svoje nekrológy — bohudíky! —, na nichž bylo leckde vidět, že jdou dosti pracně z pera. Konečně — pochopitelno je i to! Spisovatel pilný, původce sice již celé řady různých spisů, ale přece ještě mladý a mající individualitu svoji rozvinout do leckterých ještě směrů. Také muž osobně trochu příkrý, drsný, a takové vlastnosti působí tuze u nás, v tom našem úzkém, malém kroužku. Přiznávám se, mně samotnému druhdy nebyval Pokorný zvláště sympatický. Jeho verše mně zpo-

čátku zněly drsně. Jeho polemikám byl bych přál více etického podkladu a méně osobní náruživosti. Ale rovněž rád se přiznám, že mne Pokorný později překonal. Svou neunavnou pílí. Svou českostí ryzou. Svou horoucí, do slz tryskající láskou k národu a vlasti. Odolej, kdo můžeš, vlastností takým!

Ostatně — nevhodná ovšem témata pro „nedělní“ fejeton! Jen kdyby člověk mohl se vyhnout černým faktům, kdyby mohl zapomenout hned dnes, co tížícího stalo se včera! Nebo alespoň kdyby, odbyv si zmínku, mohl pak hned přeskočit v pravý opak, do světla ze tmy, z opravdové, ba až truchlivé úvahy do unášející veselosti! Ale cítím, že nálada potrvá, že znělo by nepravdivě, protivně, kdybych chtěl přechodem vynuceným — —

Není ho ani zapotřebí. Spisovatel Pokorný sám určuje přechod: k literatuře ovšem. Téma zcela časové. Podzimní počasí i nálada poutají zase k světlici a knize. Mrtvá, neplodná doba letní — neplodná co do vydávání nových kněh — skončena a mají se již objevovat spisy nové. Spisovatelé mají svou „ratolest“ či „letorost“ — překrásné slovo, kterým lid náš označuje soubor všeho, co za „letošní leto“ narostlo, zkrátka celou letošní žeň — spisovatelé mají tedy svou „ratolest“ dojmů a myšlének nyní začít tříditi a zpracovávat. Obecenstvo má začít číst — ty večery, které byly tak krátké, že nestačily ani na zivnutí, jsou již delší a delší — dlouhy někdy až k zoufalosti — honem pomoc — knihy, knihy!

A tu, jako téměř teď ve všech směrech českého života, ozývají se stesky. Že prý se nám nerodí pěkných talentů nových. Že starší spisovatelské síly se unavují. Že obecenstvo pozbývá jaksí ku čtení chuti. Že tím také nakladatelstvo pozbývá pružnosti a podnikavosti.

Trochu nebezpečná věc, takovéto řeči, zvláště o tom obecně! Řekni někomu: „Vypadáte trochu špatně!“, on se zarazí, a cítí vskutku pojednou „tak něco“ a trochu krve mu náhle ustoupí z tváře, byť vpravdě vypadal jako Bakchus. Řekni: „Nebolí vás hlava?“ a otázaný ihned bude cítit v hlavě jakous tíži. A řekni obecenstvu: „Jsi unaveno —

nečteš už ani!“ a obecenstvo — vskutku nevezme knihu do ruky. Ovšem, na chvíli. Položí-li se mu na stůl kniha dobrá, zajímavá, na jeho srdce, na jeho duši klepající, je po únavě. A z tohoto stanoviska třeba hledět na ty nynější stesky.

Arci má stagnace v jiných oborech národního života, má děsný náš neúspěch politický a plynoucí z něho všeobecná rozmrzelost a únava také zde vliv svůj značný; ale *tato* únava nemůže mít potrvání, živý strom národní musí vždy znovu pučet do zeleně a do květu, a s chutí jinou musí se dostavit brzy zase též ta chuť ku čtení. Na *dobré* knihy, k nimž zajisté mnohý člověk i jinak ještě disgustovaný také teď hned co ku léku rád sáhne.

Myslím, je-li nějaké disgusto co do čtení, jež povstalo z literatury samé, že je jím vinno v přední řadě nakladatelstvo naše. Nechtě páni nakladatelé nevyhrnou ret a neřeknou: „Nu ano, u spisovatele je předním viníkem *vždycky* nakladatel!“ Snad k následujícímu přikývnu přece. Dímt prostě: české nakladatelstvo přeplnilo knihový náš trh, a ne vždycky dobrými věcmi. Čtoucího obecenstva přibylo nám snad pateronásob, knih se ale vydalo dvacateronásob více než dříve. Nevzrostla ani tak činnost spisovatelská, jako spíše činnost vydavatelská, knihová, jakkoli to divně zní. Nakladatelů totiž nám přibylo značně, dobrých, činných, inteligentních. Jeden konkuroval s druhým; dařilo-li se jednomu v něčem, druhý hned napodobil. Každý například chtěl mít zvláštní svou „bibliotéku“, „knihovnu“, sbírku svazkově nebo sešitově pokračujících děl. Každý chtěl mít zde první všechna naše literární jmena, tedy tatáž. Každý spisovatele žádal, nutil, nabízel mu dobrého honoráře. A spisovatelé neodolávali, jak by byli měli; nebylať ještě na tom českém světě taková nabídka jako za posledních let a nebude hned tak brzy — těžko odolat! Sebrali, kde co měli, sestavili v knihu někdy i to, čemu prve sami nebyli příkládali ceny. Vydáno to skvostně, pod jmenem akreditovaným, reklama řekla: „Znamenité!“ a obecenstvo kupovalo. Arci dostalo se nám tou nalehavostí nakladatelskou mnohé knihy dobré, ale také mnohé slabé, velmi slabé,

a přišel-li kupec náhodou na dvě tři takové slabé, byl disgustován. Nevěřil více reklamě, ne spisovateli, ne nakladateli. Ty doby jsou dávno pryč, kdy „co české“, také bylo „hezké“, náš čtenář nemá právě peněz nazbyt a času nazbyt nemá dnešního dne už žádný čtenář na světě. K tomu se družilo vydávání velkých, nákladných, ilustrovaných děl, ilustrovaných časopisů atp., jež čtenář má také rád v majetku svém, a čtenář kvůli těm uskrovnil se tím spíše ve směru jiném, když v tomto byl tedy důvěry pozbyl. —

Hezký kousek viny na nastalém disgustu má ovšem také spisovatelstvo samo. Položme si ruku jen upřímně na srdce a řekněme: při rozvoji literatury *nedbali jsme* dostatečně rozvoje národního ducha. Nepsali jsme pro národ dle jeho potřeby, dle jeho ducha, jeho porozumění. Mnoho-li pak je toho, co z pěkné té naší literatury stalo se živým majetkem národu, co vstúpilo se do jeho paměti, rozmnožilo vlastní jeho myšlenkový poklad, zachvělo mu srdcem!? Jediný z nás, který skutečně a v plném slova smyslu byl *českým básníkem*, stejně velký jako Čech i jako básník, znající spojit požadavek umělecký s požadavkem národním, byl ten nebohý kaplánek klecanský, záhy nám odňatý Beneš, — my ostatní nedovedli jsme spojit individuální se všeobecným, rozvoj národu s rozvojem umění. Důležitá dvě desítiletí nechali jsme uplynout, aniž bychom zlatého toho času byli dosti výdatně použili, celou řadu značných talentů nechali jsme se utrmácet, aniž bychom jich byli řádně využítkovali, — *plnou* tíhou netrefí nás jednotlivé ta výčitka arci žádného, ale najisto všechny dohromady, každý má z viny část svoji určitou.

Pracovali jsme dosti, je pravda. Ale pěstovali jsme jakous „literaturu o sobě“, ne literaturu českou. Napsána jsou díla krásná, trvalé a velké umělecké ceny; ale díla ta nemají vždy dosti význačnosti české, mohla vyjít u kteréhokoli národa jiného, a také tamten zas národ by nebyla označila zvláštností svou nijakou. Šli jsme kolem domácích svých pramenů, jako by jich ani nebylo, nedotkli se téměř ani velkolepých svých dějin, z nichž možno vyvádět jednotlivé heroy a heroické činy pro uměleckou tvorbu již jakoby ulité,

nevšímalí jsme si svých kouzelně krásných mýtů, z nichž možno utvářet postavy přímo slunné duševní krásy a novosti nikde netušené, aniž mudrosloví svého lidu, z něhož možno uvést do světového básnictví etické názory rovněž nové jako dýmantově čisté. Ve své radosti, že zlomili jsme pouta dříve nás vížící, že strhli jsme zdi a valy, rozhled a procházku po volném světě nám zabraňující, zašli jsme mnohdy do cizoty zase příliš daleko, takže jsme v ní i tonuli, chuti k návratu, smyslu pro domácnost svou pozbyvali. Vychovávali jsme literaturou „moderního Čecha“; ale často zapomenuli, že Čech ten má být ovšem *roven* všem lidem ostatním, nikoli ale s ostatními *stejný*. Odívali jsme se v jakous básnickou uniformu světovou, a oni jsou zatím do té velké básnické armády, do toho „básnictví světového“, přijímáni jen ti, kdož přicházejí v kroji svém osobitém, řekněme národním.

Literatura češtěji, národněji se vyvinující mohla mít na rozvoj český za posledního času vliv nesmírný. My máme ovšem pro počínání své omluvu jednu vážnou. Myslili jsme zajisté upřímně, poctivě, že to půjde i bez nás „literátů pěkných“. Byli jsme přesvědčeni, že politický život rozvine se až ke krásným nějakým cílům prací faktorů ostatních, a my zasedli opodál a oddali se svým fantaziím. Byla to, jak vidíme, mýlka, měli jsme se účastnit v boji, jak toho požadoval národ mladý, teprv rostoucí. A zabředli jsme do těch svých fantazií tak, že je nám návrat dosti obtížný. My se skoro bojíme už témat českých, zdáť se nám, upřímně řečeno, že nejsme na ně, na vskutku básnické a zcela samostatné jich zpracování, ani dosti více silni.

Ba my se rádi vyhýbáme i každé vlastenecké narážce, vlastenecké básni atd., ovšem že zase z příčin jiných. Myslímeť, že taková báseň nepatří ani do poezie. Papouškujeme po Němcích: „Ein politisch Lied — ein garstig Lied!“ Nechme jim ale pořekadla jejich; vzdor pořekadlu uvedenému mají Němci sami přece překrásné básně vlastenecké, skutečné básně. Rád bych také věděl, proč by vlast a národ, rovnost a volnost měly být méně poetickými tématy než jaro a les, růže a slavík, měsíční svit, milost, přátelství atd.!

Jen když je to *skutečná, upravdě krásná báseň* — vlastenec-kou, časovou, politickou buďsi pak jakkoli! Vždyť proto nechci přece, aby poezie stala se služkou politiky, nýbrž jejím andělem strážným, nechci, aby utonula ve vášních časových, nýbrž aby nás sprovázela věrně při bojích našich, nadchla nás, šlechtila nás, udržovala nás na pravé lidské výši. Nastane-li mír, oddejme se třeba hrám a fantaziím; teď ale jsme v boji. —

To vše jsou myšlenky jenom porůzné, nesystematické, jak právě tryskají z duše, jež je jimi plna. Mnohé slovo není tu snad zcela správné, je opravitelné a leckterý výrok snese ještě další a obšírnou diskusi. Snad také někdo, komu právě vhod, použije výroku ve smyslu zpátečnickém a bude z něho dokazovat zhoubnost volného moderního literárního směru vůbec, prospěch obmezeného horizontu zvlášť. Neškodí. Chci jen, aby básníci a spisovatelé naši o pronešeném přemýšleli se mnou, a vím: pravý básník, opravdovou snahou se nesoucí spisovatel mi porozumí.

Tak jako bych naší mládeži neunavně a rok co rok připomínal, aby se učila šermu a byla si jista ramene svého pro všechny těžké případy, které by mohly kdy nastat národu, takž bych také poetům, „mladíkům věčným“, „bojovníkům duševním“, připomínal stejně neunavně, že jejich slovo je ve službě vznešené věci mečem nejpádnějším, jejich velitelské heslo v dobách svatého boje komandem nejmocnějším, vedoucím voje nejnaděšenější, rozhodujícím bitvy nejtěžší a nejkrutější!

NÁRODNÍ LISTY 25. září 1887

SLUNCEM A STÍNEM

Básně Jos. V. Sládka. Salónní bibliotéky čís. 52

Tiskem a nákladem Jana Otty v Praze

Již první sbírkou Básní, vydanou před lety, postavil se Sládek mezi lyriky vyvolené, lyrice zůstal věren po celou dobu své literární dráhy a vyspěl v ní na mistra. Nová jeho kniha Sluncem a stínem je novým toho dokladem. Všechny stránky, jež činí poezii Sládkovu milou a sympatickou: vroucí, hluboký cit, novost myšlenek, hojnost nových obrazů a obrátů, stručná jadrnost mluvy, ostře vyhraněné pointy a nedostížený půvab žánrové drobnokresby, to vše nalezne čtenář v knize nové, která rozdělena jest ve tři oddíly: první nadepsán jest *Písně*, druhý obsahuje *Znělky* a připsán jest Jaroslavu Vrchlickému, třetí má titul *Jiné básně*.

Nejvíce zavděčil se nám Sládek částí prvou, neboť v moderní tvorbě básnické, jež se zálibou stále rostoucí zahaluje se v těžký, složitý verš reflexe a popisu, stává se zdařilá, prostá píseň vítanou, osvěžující vzácností. A zdařilé jsou písně Sládkovy všechny. Zvláště rozkošné jsou: *Když jsme prvně sami byli*, *Nechoď k nám*, *Spala a nespala*, v nichž velmi šťastně vystižen jest prstonárodní tón. Lze s jistotou očekávati, že v kruzích našich hudebních skladatelů dojde tento první oddíl náležitěho povšimnutí.

V cyklu znělkovém, obsahujícím čtrnáct čísel, vynikají originální invencí *Komáři*, *Měkkejší* a *Čtyři české znělky*, v nichž promluvila satira trpké, leč pravdivé slovo o stinných stránkách našich společenských a literárních poměrů.

Třetí oddíl, jenž jest nejobšírnější, přináší bohatou žeň básní citových a přírodních nálad, intimní obrázky rodinné, několik baladických motivů, mezi nimi duchaplně koncipovanou a výrazně pointovanou *Kde je máma?* a na Goethova Krále duchů maně upomínající *Ledovou královnu*.

Dále sluší vytknouti: ráznou a svěží *Píseň oráčovu*,

přemítavou *V nočním tichu*, *Spasitel*, *Láska*, *České krajíně* a *Pole* a snad nejskvělejší číslo celé sbírky *Ve hvězdné výši*. V době, kdy hnuto u nás otázkou „hladových dětí“, má jmenovaná báseň význam svrchovaně časový. K básníku, jenž na perutích fantazie vznesl se v nadhvězdné regiony, vešlo chudé, opuštěné, zimou a hladem plačící děcko. Prosil o přístřeší. Básník končí hluboce významnou apostrofou:

*Ó lidská bído, v podobě děcka,
v podobě každé jak obcházíš zem,
co je ta moudrost nebeská všecka,
dokud ten stesk je v oku tvém!*

*Tajemství nebes — co nám je vás třeba,
dokud zde musíme v mrákotách žít,
dokud zde nuzní nemají chleba,
dokud zde trpící nemají klid.*

*Té noci, jak děcko dřímalo v klidu,
básník se v nebe nevrátil již —
jen cítil, jak k srdci tisk lidskou tu bídu,
že k nebeským branám — je na zemi blíž.*

Knihou Sládkovou jest literatura obohacena, toť nepopíratelno, — bude obecenstvo ochotno o tom se přesvědčiti?

-e-

NÁRODNÍ LISTY 17. listopadu 1887